

Kulturdepartementet
Enheten för medierfrågor
103 33 STOCKHOLM

Stockholm 2002-10-04

Svenskt DABForums remissutlåtande över delbetänkandet "Digital Radio. Kartläggning och analys."

Svenskt DABForum tackar för möjligheten att uttrycka uppfattning om rubricerat delbetänkande. Svenskt DABForums styrelse, som står bakom denna skrivelse, består av Christer Jungeryd, ordförande, Anders Appelqvist, Jan Engdahl och Anders Högström.

Intresseorganisationen Svenskt DABForum

Svenskt DABForum är en intresseorganisation med syfte att främja digitalradions utveckling. Detta sker genom samverkan mellan olika intressen och aktörer samt aktiv opinionsbildning och informationsspridning om digitalradio. Organisationen har idag knappt 40 medlemmar från alla delar av branschen; Sveriges Radio, Radioutgivareföreningen och enskilda privata radioföretag, Teracom AB, Sveriges Hemelektronikleverantörers Förening och de flesta stora radiofabrikanter som Grundig, Blaupunkt, Pioneer, Sony, m fl, SAAB och Volvo, teknikföretag och nya innehållsföretag. Berörda myndigheter som Radio- och TV-verket och Räddningsverket samt Kulturdepartementet medverkar som observatörer.

Allmänna synpunkter på delbetänkandet

Svenskt DABForum anser generellt att delbetänkandet ger en värdefull översiktlig bild av aktuella frågeställningar. Däremot är vi kritiska till framtidsskrivningarna, t.ex. "att det ekonomiska utrymmet för mer radio i Sverige måste betraktas som starkt begränsat. (s 154)".

I detta vårt remissutlåtande väljer vi att förtydliga svenskt DABForums medlemmars gemensamma syn på radiomediet, som vi tidigare gett uttryck för (se vidare bilaga "Svenskt DABForum uttrycker sin uppfattning om digitalradions utveckling")

Regeringen skriver i tilläggsdirektivet till den fortsatta behandlingen i kommittén att kontakter ska tas med berörda parter inom radiobranschen. Svenskt DABForum vill därför redan nu avisera att vi avser att presentera ytterligare konkret information om vår gemensamma syn på den framtida digitala radion vid det planerade mötet med Digitalradiokommittén den 6 november 2002.

Radiomediet och publiken

Radion är, som delbetänkandet framhåller ”ett av de mest betydelsefulla massmedierna i samhället” (*sidan 155*). Varje dag avsätter 8 av 10 svenskar i genomsnitt två och en halv timme för att lyssna på radio (s 23).

Trots det stora lyssnandet tappar radion långsamt mark gentemot andra medieformer. Radiolyssnandet minskar. Publiken ser inte ut som den alltid har gjort. Befolkningen är mer sammansatt, samhället har blivit mångkulturellt och behoven, önskemålen och förväntningarna är mer mångskiftande. Samtidigt finns fler konkurrenter till radion än tidigare genom de teknikskiften som har skett under 1990-talet och 2000-talet. Det är inte bara radio, TV och andra traditionella medier som konkurrerar om människors uppmärksamhet. Nya medievanor har uppstått. Webbsurfande, nedladdning av musik från nätet, spel, nya sätt att umgås, konsumera och använda medier tvingar alla att tänka nytt.

Radiomediet behöver förnyas för att möta de förändrade medievanorna. Det handlar både om att möta lyssnarna på de nya digitala plattformarna, och att erbjuda den allt mer fragmentiserade publiken en större mångfald i programutbudet. Den stora fördelen med digitalradio är att den erbjuder just ökad mångfald och variation. När radion blir digital skapas utrymme för fler kanaler och program. Kanaler och programtablåer kan också förändras på ett flexibla sätt.

Digitaliseringen i sig skapar också förutsättningar för samexistens med andra digitala plattformar. Ett digitalt radiomedium kan samverka med t.ex. mobiltelefoni, Internet, digital-TV, datorer, mm. Radion blir ett modernt konkurrenskraftigt medium.

Svenskt DABForums rekommendationer till Digitalradiokommittén

- Digitalradiokommittén bör rekommendera riksdagen att anta Eureka 147 som standard för svensk digitalradio.
- Regeringen bör tillse att Post- och Telestyrelsen snarast får i uppdrag att redovisa de frekvensmässiga förutsättningarna för en snabb och optimal utbyggnad av digitalradion i Sverige.
- Erforderligt frekvensutrymme måste anvisas digitalradion enligt principen att alla som idag sänder analogt också erbjuds att sända digitalt. En nationell och en lokal multiplex för Sveriges Radio respektive privat radio bör inrättas initialt. Detta ger också utrymme för nya aktörer vilket ökar mångfalden såväl som konkurrensen.
- Lagstiftningen bör inom givna, begränsade ramar ge radioföretagen möjlighet att via digitalradion distribuera annat än traditionella radioprogram och därmed förknippad information i text och bild som en del av sändningstillstånden. Dock bör ej ett separat regelverk och separata sändningstillstånd inrättas för denna typ av kompletterande verksamhet.
- Ett tydligt regelverk måste åstadkommas som klart reglerar och urskiljer vad innehålls-, mux- och nätoperatörer ansvarar för, oaktat att ett företag kan ha flera roller.
- Långsiktiga nationella samt regionala sändningstillstånd i storstadsregionerna för såväl Sveriges Radio som privata aktörer är en absolut förutsättning för digitalradions utveckling. Regionala sändningstillstånd utanför storstäderna bör successivt meddelas i takt med att radioföretagen finner att marknaden mognar.

- De privata sändningstillstånden bör utformas i balans mellan rimliga krav från staten på unikt innehåll i den digitala etern och kommersiella principer.
- Staten bör initialt stödja teknikskiftet genom öronmärkta resurser för Sveriges Radios fortsatta digitalradiosatsningar, genom en reformering av avgiftssystemet för privat radio och genom punktinsatser till närradion.
- Digitalradiokommittén bör bidra till en snabb introduktion av digitalradion genom att medverka till att speciella studier av publikens attityder och beteenden genomförs i ett panelprojekt, gärna i samverkan med Svenskt DABForum.
- Digitalradiokommittén bör genom sitt beslut skyndsamt medverka till att utvecklingen av radiomediet kan fortgå i enlighet med den inriktning som radiobranschen föreslagit och baseras på den europeiska standard för digitalradio som finns fastlagd.
- Digitalradiokommittén bör tillse att Sveriges regering, eftersom radio till skillnad mot TV är en nationell angelägenhet, tar initiativ till en europeisk samverkan inom EU till ett skifte till digital teknik med Eureka 147 som standard. En samverkan kan dramatiskt förkorta övergångstiden från analog till digital teknik.

Svenskt DABForum står till förfogande för ytterligare kontakter med Digitalradiokommittén. V v kontakta Christer Jungeryd på telefon 08-762 68 16 eller via e-post ru@grafiska.se.

Med vänlig hälsning

Christer Jungeryd
Ordförande Svenskt DABForum

Svenskt DABForum uttrycker sin uppfattning om digitalradions utveckling

Oktober 2002

Radion spelar en viktig roll i samhället

Åtta av tio svenskar lyssnar på radio varje dag. År efter år konstaterar Göteborgs universitet i sin undersökningar om svenskarnas medievanor att radion tillhör de mest använda medierna. Av de dryga sex timmar svensken i genomsnitt konsumerar medier varje dag är radions andel ca 37%. Radions betydelse som medium och kommunikationsbärare av nyheter, samhällsinformation i dess vidaste begrepp, underhållning och musik är djupt rotad sen årtionden tillbaka. För generationer av svenskar är radion, genom i snitt sju radiomottagare per hushåll, en naturlig del av det dagliga livet - i hemmet, i de mobila situationerna och på arbetet.

Denna position har uppnåtts genom att antal särskiljande egenskaper som medium;

- radio är billigt att producera, distribuera och ta emot,
- radio är mobilt,
- radio är snabbt, enkelt och alltid tillgängligt för alla.

Ett medielandskap i förändring

Vår värld digitaliseras. Dagens unga publikgrupper - samtidigt morgondagens äldre publik - tar generellt till sig den nya tekniken snabbare. Ny teknik genererar över tiden nya vanor och beetenden hos å ena sidan publiken och å andra sidan medieföretagen. Digitaliseringen innebär en betydligt mer effektiv drift och ekonomi på alla plan vilket leder till ökat utbud, ökad mångfald och samtidigt ökad makt över medieutbudet hos publiken. Därför är digitaliseringen av alla medier - inklusive radio - oundviklig.

Digitalradion ger nya fördelar för alla parter

För publiken innebär digitalradion bredare utbud, större mångfald och en ökad valfrihet. Den traditionella bilden av radiolyssnaren kommer att förändras i takt med digitalradions utveckling. Möjligheten och behovet av att fortsätta agera som passiv mottagare av en sammansatt ström av ljud - det vi idag kallar radio - kommer att existera även i framtiden. Men digitalradiotekniken ger samtidigt den lyssnare som vill möjligheten att ta makten över det ökande radioutbudet. Redan nu kan man skapa sin egen radiokanal genom att programmera digitalradiomottagaren efter sina egna preferenser och intressen. Möjligheten att lagra texter de senaste trafik- eller väderrapporterna eller att i en pågående nyhetssändning, eller i en favoritlåt, genom ett enkelt handgrepp kunna "backa" direktsändningen och lyssna från början existerar redan idag. Det alltid CD-liknande ljudet kompletteras med text och bild i nya tjänster och ny service som blir en del av vardagen för den digitala radiokonsumenten. I vissa delar kan man säga att detta nya utbud liknar en form av enklare etersänt Internet - mobilt men utan kostnad för den enskilda konsumenten.

För samhället innebär digitalradion i första hand ett betydligt bättre utnyttjande av den begränsade naturresursen frekvensutrymme. Genom ett definitivt politiskt bejakande av

digitalradio skapar radiolyssnarnas representanter i riksdag och regering möjligheter för ett större, bredare och mera varierat radioutbud för de svenska medborgarna. Samtidigt innebär ett sådant beslut att riksdagen värnar radions roll och betydelse, inte minst som den kanske viktigaste informationskällan för medborgarna vid olyckor och kriser i samhället.

För radioföretagen innebär digitalradion flera fördelar. Distributionen är avsevärt billigare än för den analoga radion. Sättet att producera är betydligt enklare och flexibelt och därmed kostnadseffektivt. Den nödvändiga möjligheten för radion att konkurrera om framtidens publik - van vid Internet, digital-TV och ny mobiltelefoniteknik - ökar avsevärt genom möjligheten att erbjuda text och bild som ett komplement till ljudet.

Distributionen är en nyckelfaktor för radiomediet

Radion når i den analoga världen alla svenskar. Såväl public service- som privat- och närradio har genom avtal och sändningstillstånd med staten idag kontroll över sin egen distribution. Utan inflytande från andra krafter, och med publiken som domare, bestämmer radioföretagen själva vad, var och när man skall sända sitt eget utbud.

Genom politiska beslut - avseende nödvändig frekvenstilldelning och rimliga regelverk - måste radiomediet även i den digitala framtiden tillförsäkras en strategisk kontroll över sin egen distribution. Utan sådana beslut förvisas radion till en roll som underleverantör av ljudtjänster till andra medier. Positionen som oberoende medium kommer att erodera i en analog återvändsgränd i samma takt som de gamla radioapparaterna upphör att fungera eller användas.

Analog distribution som enda väg till publiken är redan historia. Idag distribueras radio även via kabel, satellit, Internet och DAB-tekniken. Morgondagens publik kommer att ta till sig de digitala radiokanalerna via olika distributions- och därmed mottagningsmöjligheter. DAB-tekniken är den naturliga efterföljaren till FM och den analoga distributionen, bl a därför att den säkerställer radiomediets unika mobilitet, men den kommer inte att vara den enda vägen till lyssnarna.

Teknikskiftet

Alla teknikskiften, eller implementering av ny teknik, är en långsam process. Studier av alla stora tekniska innovationer under 1900-talet visar i princip samma utvecklingskurva. Efter fem år har tekniken elektriciteten, telefonen, bilen, radio, TV:n och datorn nått en hushållstäckning om 10%, efter tio år en hushållstäckning om 60% och efter tjugo år en hushållstäckning om minst 80%. Samma faktorer som alltid spelat avgörande roll för utvecklingen från innovativ uppfinning till en produkt tillgänglig i en stor massmarknad styr även teknikskiftet för radio. Priserna på digitalradiomottagarna för bilen och hemmet samt de DAB-chips att implementera i datorer, mobiltelefoner och personliga kommunikationsterminaler, kommer att falla i takt med att massmarknaden i Europa skapas och växer.

Digitalradion utvecklas i två marknadssegment och i existerande mottagare

Radions teknikskifte sker i två segment, dels i den privata och dels i den yrkesmässiga delen av varje lyssnares vardag. Privat - i hemmet, i bilen, i sommarstugan - gör digitalradion entré genom nya mottagare. Men också via hemmadataren. I över 50% av de svenska hushållen finns idag datorer som samtidigt är slumrande digitalradiomottagare. Genom ett stort DAB-chips kan minst 1,5 miljoner svenska hushåll över en natt bli digitalradiohushåll till en kostnad under tusenlappen då massmarknaden utvecklas.

Det yrkesmässiga segmentet, eller den s k business-to-business-sektorn har spelat en avgörande roll för mobiltelefonins framgångsrika utveckling i Sverige. Näringslivet tillsammans med stat och kommun har genom att förse sina medarbetare med mobiltelefon starkt bidragit till den snabba utvecklingen som lett fram till världens högsta penetrationsgrad. DAB-chips kommer att implementeras i mobiltelefoner, datorer och personliga kommunikations-terminaler som existerar redan idag. De arbetsredskap, och tjänstebilar, som de svenska arbetsgivarna även i framtiden kommer att förse sina medarbetare med kommer i många fall också att vara försedda med en digitalradiomottagare. Detta kommer starkt att påverka acceptansen och utvecklingstakten.

Teknikskiftet inleds när det finns ett komplett programutbud i den digitala etern

I september 1995 inledde Sveriges Radio och BBC världens första digitalradiosändningar. Sedan dess har tyvärr utvecklingen i Sverige i princip stått stilla. Den avgörande anledningen till detta är inte den första generationens dyra digitalradiomottagare, det är avsaknaden av ett komplett programutbud i den digitala etern. Först när ett sådant finns på plats med nya och gamla radiokanaler, nya tjänster och nya servicefunktioner infaller starten för skiftet från analog till digital teknik för radion i Sverige.

Digitaliseringen av radio är en långsiktig process som kompliceras av det faktum att beståndet av ca 23 miljoner analoga radiomottagare över tiden skall bytas ut. För att upprätthålla den bruttoräckvidd, eller tillgänglighet, som t ex Sveriges Radios avtal med staten stipulerar måste programutbudet i en övergångsperiod - teknikskiftet - samsändas analogt och digitalt. Mot bakgrund av livslängden på befintligt radiobestånd och att det säljs ca 1,2 miljoner radiomottagare i Sverige varje år är det därför rimligt att anta att teknikskiftet sker över en längre tidsperiod

Två faktorer kommer mer än andra att påverka hastigheten i teknikskiftet

För det första; de dubbla distributionskostnader som radioföretagen ådrar sig kommer att leda till omfattande aktiviteter i syfte att flytta publiken från den analoga plattformen till den digitala. Vi kommer att få uppleva en av tidernas största informationskampanjer.

För det andra; det oundvikliga politiska beslutet att släcka ner de analoga sändningarna vilket är den starkaste signalen till hushållen och radiomarknaden. Det torde idag vara politiskt omöjligt att ens diskutera en agenda för upprättandet av en konkret tidplan. Men frågan kan inte förbli obehandlad och en tidplan i olika steg måste fram förr eller senare. En sådan borde kunna koordineras och anpassas till utvecklingstakten. Både diskussionen om en tidplan och beslutet om när en nedsläckning är möjlig borde därför intensifieras under fas två i utvecklingskurvan, dvs när hushållstäckningen är över 10%, beräknat ca fem år efter starten.

Tid för teknikskiftets drivkrafter att samverka

Innan teknikskiftet berör lyssnarna måste de politiska beslutsfattarna, myndigheter och radiomarknadens aktörer samverka. Parterna har inför de svenska radiolyssnarna ett ömsesidigt ansvar att skapa tillräckligt konsensus om långsiktiga förutsättningar och villkor som gör att timmen noll för digitaliseringen av radion i Sverige infaller.

Hittills har denna samverkan haltat betänkligt.

Då radioföretagen nyttjar det allmännas frekvensutrymme blir politisk reglering via regelverk, avtal och sändningstillstånd en nödvändighet. Det är en naturlig del av all radioverksamhet. Etermedierna har historiskt, såväl i Sverige som internationellt, omgärdats av regelverk som många gånger är både krångliga och egensinniga. Nu finns det en möjlighet att för framtiden skapa en ny, modern form av struktur med inbyggd dynamik och enkelhet i regelverket.

Digitalradiokommittén och så småningom regeringen och riksdagen står inför politiska beslut som får stora konsekvenser för radiomediet. Besluten måste innebära tillskapandet av ett ramverk för digitalradion inom vilket radiomarknaden själv tar ansvar för, och driver utvecklingen. Statens roll är att understödja tekniskskiftet genom en klok lagstiftning.

Radions betydelsefulla roll i samhället står på spel

Det borde inte vara politiskt möjligt att neka radiomediet den naturliga rätt till utveckling som digitaliseringen innebär. Sverige ledde tillsammans med England utvecklingen på detta område. Nu har vi halkat långt efter och skulle med en negativ attityd från de politiska beslutsfattarna tappa ytterligare position och göra en stor imageförlust som IT-nation. Utan frekvensutrymme under den tid då frekvensbristen kommer att vara som störst tappar radiomediet möjlighet att möta de nya behov och beteenden som publikgrupperna anammar. Utan strategisk kontroll över sin egen distribution förvisas radioföretagen till en roll som underleverantörer. Över tiden riskerar public service-radion att bli ett 50+-medium och tappa ytterligare position i yngre målgrupper. Den privata radion berövas på en affärsmöjlighet för framtiden samtidigt som det svenska näringslivet går miste om en ny, kostnadseffektiv digital kommunikationskanal till hushållen. Risken är uppenbar att radiobranschen hamnar i en ond spiral med minskande publik och sämre ekonomi. Radions roll i ett samhällsperspektiv försvagas. De svenska radiolyssnarna är i detta framtidsscenario de största förlorarna. Möjligheterna att utveckla mångfald och en rikare radiomarknad går förlorad med politiska beslut i fel riktning.